

ÇAY FİYATLARI VE FİYATLARIN GELİŞİMİ

Hollanda Dış İşleri Bakanlığı
CBI Piyasa Bilgi Veri Tabanı

Çaya talebin üretimden daha hızlı büyüyor olmasıyla, fiyatlar genel olarak üreticilerin lehinedir. Bununla birlikte fiyatlar, bir çok farklı faktör tarafından etkilenmektedir. Kenya'da ki kuraklık, Orta Doğu'da ki politik huzursuzluk ve artan küresel ekonomik çalkantı, küresel çay piyasasını etkiledi. Buna rağmen; otantik (özgün), pirim ve yüksek kalite koşullarıyla çay Avrupa piyasasında, hala iyi bir görünüm arz etmektedir.

2007'de çay fiyatları göreceli olarak düşüktü. 2008'de küresel çay fiyatları; siyasal karışıklıklara bağlı olarak özellikle Kenya'nın üretimindeki azalmanın neden olduğu, küresel piyasa üzerindeki arz darlığının bir sonucu olarak oldukça yükseldi. Ancak Eylül 2008'den sonra özellikle aralarında, bazı petrol üreticisi ülkelerinde (Birleşik Arap Emirlikleri, Rusya) bulunduğu dünyadaki büyük çay ithalatçıları, çay talebindeki küçülme nedeniyle, fiyatlar tekrar düştü. 2009'un başlarından itibaren, çay fiyatları yükselme eğilimini yeniden kazandı.

2010'da Asya ve Afrika'nın başlıca çay üretim bölgelerinde, iklim koşullarının normale dönmesiyle fiyatlar istikrar kazanmışsa da, yükseliş hızı sürdü. Özellikle sınırlı stoklar ve güçlü talep, fiyatları yukarı yönde itti. FAO; yüksek fiyat üzerinden kapitalizasyona kalkışmak veya gelecekteki rekolte düşüşüne karşı korunmak amacıyla, aşırı üretimi planlayan üreticileri mal (arz) fazlalığı konusunda uyardı. Üç yıllık bir sürede yeni çay ocaklarının da olgunluğa ulaşması, piyasada aşırı miktarda çayla sonuçlandı ki buda, bir fiyat düşüşüne neden oldu.

**Grafik 1: Üç açık arttırmanın, çay açık arttırma fiyatları ortalaması
2006-3.çeyrek 2010, Kg/ABD Doları**

Kaynak: Dünya Çay Piyasaları Aylığı 2009 ve Dünya Bankası 2011

2011'de çay fiyatları küçük düşüşler arz etmekle birlikte, güçlü talep nedeniyle genel olarak yüksekti. Özellikle Kenya'dan çay temin eden, dünyadaki büyük siyah çay ihracatçıları azaldı. Kenya Çay Kurulu, güçlü kuraklık nedeniyle 2011'de %25'lik bir düşüş tahmin etmektedir. Ana nedeni, yılın başlangıcındaki zamansız kuru/susuz hava durumudur. İlave olarak, Hindistan ve Sri Lanka küresel talepleri karşılamada, aynı zamanda kısa düşüşler arz etmiş, böylece fiyatların yukarı yönde hareketi güçlenmişti. Diğer taraftan Orta Doğu'daki politik huzursuzluk, örneğin Sri Lanka'nın alçak arazi çaylarına olan talebi azaltmıştır.

Çay, küresel emtia fiyatlarındaki keskin yükseliş tarafından göreceli olarak etkilenmemiştir. Ancak, fiyatlar her zamankinden daha çok yükselme eğilimindeydi ve fincan başına düşen maliyet geçmiş beş yılın oldukça üzerindeydi. Başlıca üreticiler; Çin, Hindistan ve Sri Lanka, gittikçe artan büyüme baskısı altındadır. Çay endüstrisi için elverişli alan açığının büyümesine, diğer sektörlerde yükselen saat ücretleri de eklenince, elverişli iş gücünü karşılama olanakları da azalmıştır. Yüksek alan ve iş gücü maliyetleri mekanizasyonun sürdürülebilirliğini zorlaştırdığı gibi, başlıca çay yetiştirme alanlarındaki topografya, genel olarak bunun için uygun değildir. Bunun yanında iklim değişikliği de, çay dahil tropikal ürünlerin üretimini etkilemeye başlamıştır.

Yukarıda sunulan bilgi okunduktan sonra, çay fiyatlarını etkileyen faktörlerin çoğu anlaşılabilir. Hepsinden önce çay fiyatları; likör (dem), aroma/tat ve yaprak görünümünü demek olan çay kalitesine dayalı olarak belirlenir. Çoğu üretici ülke, kaliteden ziyade arzı arttırmaya odaklanmasından dolayı, yüksek kaliteli çaylar için yüksek fiyattan vazgeçilmemektedir. Çay Vadeli İşlemler Piyasası olmasına rağmen; ekstrem mevsim ürünleri, kalite değişkenliğinin sınırsızlığı ve aroma kaybetmeksizin uzun süre depolanamama gerçeğinden dolayı gelişmemiştir. Güncel ve gelecekte beklenen hasat durumu, kaynakların sayısı veya elverişliliği, talebin düzeyi ve fiyat eğilimi beklentileri gibi bazı faktörler, küresel çay fiyatları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Ayrıca Fairtrade (Adil Rekabet Kuralları) ve Organik ürünlerle ilgili olarak, üreticiye/ihracatçıya ödenecek ürüne bağlı bir fiyat artışı söz konudur.

Sertifikalı Çaylar

UTZ (Maya dilinde “güvenilir” demek) ve Rainforest Alliance (Yağmur Ormanı İttifakı) belgeli olanlar, geleneksel piyasalarda işlem görür ve sabit bir fiyat primi arz etmezler. Bu prim; arz ve talebe bağlı olarak, alıcılar ve üreticiler arasında pazarlık edilerek saptanmıştır.

Organik çay piyasası, hala oldukça düşük ticari hacmiyle geleneksel piyasadan farklıdır. Üretim alanı/türü’ne göre fiyatları ve piyasadaki durumu oldukça farklı olabilir. Sadece Darjeeling için organik çay fiyatları, piyasa kurallarıyla yakından izlenir ve çoğunlukla, kalite ve talebe dayalı olarak geleneksel fiyatlara benzer. Sri Lanka üretimi organik çay, hala çok sınırlı ve yüksek bir fiyatla üretilmekte (diğer kaynaklardan elde edilen organik çaylardan daha düşük kalitede olmasına rağmen). Afrika’dan İngiltere piyasasının ilgi odağı olan, Tanzania’da ki birkaç şirketten başka organik çay üretimi çok sınırlıdır. Avrupa piyasasında Çin organik çayları, oldukça dalgalanabilen fiyatlara rağmen, (endüstri kaynaklı) üreticileri için yüksek fiyat garantisi sunabilen, bir şirketler ağı yoluyla çoğunlukla egemendir. Organik primleri son yıllarda azalmış ve bu günlerde %10’a kadar düşmüştür. Bununla birlikte, taşıma maliyetleri daha çok düşmüştür (büyük tonajlı gemilerden dolayı), bu şaşırtıcı değildir.

Fairtrade fiyat primi, CTC (kesme,yırtma,bükme) üretim metodu kullanılarak üretilen tüm çaylar için sabitlenmekle birlikte, Ortodoks ince ve toz çayın kilo gram başına 0,50 Kg/ABD Doları’dır. Ortodoks metotla imal edilen diğer çayların tümü için yukarıda sözü edilen piyasa fiyatından bağımsız olarak bir Fairtrade primi, kilo gram başına 1,10 Kg/ABD Doları’na ulaşabilir. Fairtrade primleri; Afrika kızıl çayı (Rooibos), Papatya (Camomile), Nane (Mint) ve Gülhatmi (Hibiscus) için grup olarak kilo gram başına 0,50 Kg/ABD Doları’dır (Flo, 2010).

Kaynak : [Prices and price developments for tea](#). Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands. CBI Market Information Database. www.cbi.eu/disclaimer

Türkçeye Çeviren
Kamil Engin İSLAMOĞLU
Ziraat Mühendisi